

نکته

سینمایی که دنبال گیشه نبود

محمد میلانی

■ سینما از زمان پیدایش و ظهورش در میان مردم و جوامع مختلف، هیچ‌گاه نتوانست به‌ صورت یک ترکیب هنری که ترکیبی از هنرهای مختلف بود باقی بماند به این معنا که سینما به مثابه ذات درونی‌اش هیچ‌گاه ساکت نمی‌تواند باشد. سینما یا صدا دارد یا اصلا وجود ندارد! جدی که در هنر سینما وجود داشته و دارد، واقعیت هم همین است. در قرن بیستم یکی از تاثیرگذارترین مواردی که توانست هنر سینما را در اختیار خود بگیرد، حکومت کمونیستی اتحاد جماهیر شوروی بود؛ حکومتی که کملا می‌دانست سینما یعنی چه و منظور از صدا در سینما چیست. وقتی صحبت به اینجا می‌رسد منتقدان سینمای بین‌الملل خواه ناخواه به یاد فیلم رزم نو پوتمکین ساخته سرگئی آیزنشتاین می‌افتند؛ فیلمی که در خود بیش از حد المان سیاسی دارد. تفکر کمونیستی هیچ‌گاه به دنبال تبلیغات داخلی و جری‌جهانی یک‌فیلم نبود.

برعکس به دنبال تثبیت مرام‌نامه کمونیستی خود در کشوری به پهنای شوروی است؛ کشوری که می‌خواهد طبق موازین موجود در مرام‌نامه کمونیستی عمل کند. کملا واضح و روشن است که در کشوری اینچنینی شما به دنبال سینمایی متحول نمی‌توانید باشید. در شوروی کمونیستی شما دیگر نمی‌توانید به دنبال گیشه باشید. به زبان واضح‌تر مفهوم فروش فیلم، گیشه، هزینه فیلم، ستاره کردن بازیگران یک فیلم، فروش پوسترهای بازیگران یک فیلم یا حتی پوسترها و تبلیغات رسانه‌ای برای یک فیلم در اتحاد جماهیر شوروی مفهومی غیرکارکرد و عقیم بود. شما نمی‌توانید ساختارهای هنری یا اجتماعی سیاسی موجود در یک فیلم را ببینید و دربرآورش صحبت کنید. صحبت و رایه نظر در مورد یک فیلم یعنی چیزی که بر اساس آن فیلم ساخته شده نه آن چیزی که فکر می‌کنید درست است. در جامعه شوروی آن زمان باید آرام نشست تا فیلم تمام شود و سپس به شما بگویند این فیلم منظورش این بوده و خواهد بود. به زبان دیگر اگر در هالیوود تهیه‌کنندگان یک فیلم به فکر گیشه هستند، به فکر نحوه چپلی شدن فیلم هستند، به فکر توسعه سینمای خود هستند، به فکر سفر فیلم به جشنواره‌ها یا اقصی نقاط دنیا هستند، به فکر حضور سوپرستارها در فیلم‌هایشان هستند. در این کشور اتفاقی نمی‌افتد. به این معنی است که همه‌چانه می‌خواهند از فیلم تولیدشده استفاده کنند. می‌خواهند سینمای جهان را تحت تاثیر خود داشته باشند. اما در سینمای شوروی فقط باید نشست و فیلم را آرام تا تماشا کرد. به طوری که تهیه‌کننده یا کارگران فیلم فکر سایر وجوهات فیلم خود نباید باشند.

اتفاقا نکته جالب در همین جاست. اگر به جنگ میان دو ابرقدرت جهان در سال‌های جنگ سرد توجه داشته باشیم، ایالات متحده بسان یک ابرقدرت بسیار بهتر و در عین حال کارتر توانست در عرصه اقتصادی کشور توجه کنند و نقاطی را که به سینمای ایران ضربه می‌زند شناسایی کنند. معاون سینمای وزارت ارشاد ادامه داد: «ما هم در تلاشیم تا سازوکارها را به نحوی ساماندهی کنیم تا این فرآیند هدفمندسازی شده، به رشد سینمای ایران ضربه نزند. امیدوارم با کمک دولت، سینما را به آن توان برسانیم تا بیش از گذشته روی پای خود بایستد.»

جلسه شورای عالی تهیه‌کنندگان در مورد وضعیت یارانه‌ها

مزمزه‌های ناراضیاتی از وضعیت ایجاد شده که به دلیل هدفمندی یارانه‌ها ایجاد شده بود، با اجرای این طرح شکلی جدی‌تر به خود گرفت. سینماداران در کنار تهیه‌کنندگان، در این میان نقشی جدی‌تر داشتند. نگاهی به گفت‌وگوهای انجام شده توسط سایت‌های خبری در سال گذشته نشان‌دهنده این اعتراض‌هاست، اما فروش خوب چند فیلم در ابتدای امسال کمی این گفت‌وگوها را در سایه خود قرار داد، تا بار دیگر انتهای تابستان و آغاز پاییز سینمای ایران شاهد اعتراض‌هایی از سوی سینماگران باشد. شاید بتوان نشست شورای عالی تهیه‌کنندگان سینما در میانه مرداد امسال را آغازی بر این نگاه‌اعتراضی دانست. نخستین دستور جلسه با توجه به شکایت چند نفر از تهیه‌کنندگان پیرامون گرانی‌های ناشی از اجرای طرح هدفمندسازی یارانه‌ها به این مساله اختصاص داشت.

در اِسن نشست عنوان شد که شورای‌عالی تهیه‌کنندگان در نخستین نشست خود با معاونت سینمایی در سال ۸۸ تذکر داد که نداشتن برنامه‌ریزی برای مقابله با تبعات هدفمندی یارانه‌ها، به معضلی برای سینمای ایران تبدیل خواهد شد. در همین نشست شورای‌عالی اعلام آمادگی کرد که حاضر است با حضور کارشناسان معاونت، برنامه‌هایی برای این معضل تدوین کند و همچنین ابراز نگرانی شد که متأسفانه معاونت سینمایی با وجود وعده‌هایش، هیچ اقدام عملی‌ای برای این موضوع ننموده‌شده است. در نهایت شورا به کمیته صیانت سینمای ایران ماموریت داد تا با بررسی تبعات اجرای این قانون در زمینه تولید و نمایش، طرحی برای بررسی، تکمیل و تصویب به صحن شورای‌عالی ارایه کند

پایانه شورای عالی تهیه‌کنندگان سینمای ایران

اما این انتهای کار نبود. تعطیلی چهار پروژه فیلم سینمایی تهیه‌کنندگان و «تهیه‌کننده- کارگردانان» حرفای بخش خصوصی، آن‌هم در آستانه فیلمبرداری باعث شد تا بخش اعظم مذاکرات هفته پایانی ماه پیش شورای‌عالی به مشکلات فراوری تولید فیلم‌های سینمایی و تبعات آن اختصاص یابد. رییس شورای‌عالی تهیه‌کنندگان سینمای ایران، در این نشست گفت: «و فیلم در آستانه فیلمبرداری و دو فیلم دیگر پس از ۷۰ و ۸۰ درصد پیش‌تولید با تصمیم سازندگان آن تعطیل شده‌اند. همکاران در شورای‌عالی به این نکته توجه داشتند که چرا چهار تهیه‌کننده یا «تهیه‌کننده-

سینما یک‌سال پس از اجرای هدفمندی یارانه‌ها در چه شرایطی قرار دارد؟

یارانه هدفمند، سینمای سرگردان

سجاد صاحبان‌زند

رکود در اقتصاد سینما شده است. تهیه‌کننده «پاداش سکوت» معتقد است، حذف یارانه‌ها در بخش فرهنگ و هنر به‌خصوص سینما باعث رکود اقتصاد سینما شده و این مساله در شش ماه نخست سال جاری به‌خصوص در عرصه تولید بسیار مشهود است.

به گفته این تهیه‌کننده سینما، حذف یارانه‌ها با وجود اینکه در جهت هدفمندی زندگی مردم موفق بوده و به‌خصوص که سه نفر از این همکاران سابقه خوبی در تولید آثار حرفه‌ای، استاندارد و خوش‌ساخت سینمای کشور داشته‌اند. شورا براساس اطلاعات و مباحث مطرح‌شده در جلسه به این نتیجه رسید که عملاً نگرانی بق از عدم بازگشت سرمایه، دلیل اصلی این تصمیمات بوده است. چراکه از یکسو هزینه‌های تولید فیلم تا کپی صفر به دلایل متعدد تا ۴۰ درصد افزایش یافته و از سوی دیگر، امکانات بازگشت سرمایه به‌شدت کاهش یافته است.»

و این شروعی دیگر بر بحث هدفمندی یارانه‌ها و تاثیرات آن در سینما بود، هرچند بسترهای آن با توجه به گفت‌وگوی اهالی سینما، مدیران سینمایی و حتی نمایندگان کمیسیون فرهنگی مجلس هرگز مختومه نشده بود.

برای نمونه، طرح بسته‌های حمایتی از محصولات فرهنگی چندی است که در کمیسیون فرهنگی مجلس شکل جدی‌تری به خود گرفته، اما هنوز پیشنهاد مشخصی در این عرصه انجام نشده است. یک عضو کمیسیون فرهنگی مجلس هشتم، آبان، از بررسی مسایلی و مشکلات حوزه فیلم و سینما با حضور نمایندگانی از اتحادیه تهیه‌کنندگان فیلم در کمیسیون متبوع خویش خبر داد.

نکته

غلام‌رضا موسوی: «جراحی بزرگ اقتصادی که با عنوان هدفمند کردن یارانه‌ها انجام شد ضمن اینکه امری واجب بود اما تمهیدات اولیه و ویژه برای آن در نظر گرفته نشد که از یک سو مردم تحت فشار قرار گرفتند و از سوی دیگر در حوزه سینما حمایت پس از حذف یارانه‌ها صورت نگرفت و سینما با حجم عظیمی از گرانی حامل‌های انرژی مواجه شد»

عضو شورای‌عالی سینما در ادامه نحوه اجرا، حذف مالیات هنرمندان طبق ماده ۱۳۹ و مصوبه مجلس شورای اسلامی را دارای ایراد دانست و گفت: «طبق ماده ۱۳۹ هنرمندان از پرداخت مالیات معاف شده بودند، اما در این مصوبه آمده بود که اشخاص ثالث باید مالیات پرداخت کنند؛ ولی این اشخاص ثالث بسط پیدا می‌کنند. وقتی یک اثر هنری از پرداخت مالیات معاف می‌شود باید تمام عواملی که در تولید این اثر هنری سهیم بوده‌اند از مالیات معاف شوند، ولی متأسفانه این اتفاق نمی‌افتد و تنها برخی از عوامل سینما مشمول این قانون می‌شوند.»

موسوی: تمهیدات لازم انجام نشده است

غلام‌رضا موسوی، رییس شورای‌عالی تهیه‌کنندگان سینمای ایران، هم بر این باور است که وضعیت تولید سینمای ایران در نیمه دوم سال رونق خواهد یافت، اما این نکته به آن معنا نیست که او از وضعیت سینما گالایه نکند و هدفمندی یارانه‌ها را یکی از عوامل این رکود نداند. ولی موسوی، مشکل را تنها با هدفمندی یارانه‌ها مرتبط نمی‌داند و معتقد است که اگر فیلم‌های خوبی ساخته شود، به‌طور حتم، وضعیت اقتصادی بهتری بر سینما حاکم خواهد شد. او در این مورد گفت: «جراحی بزرگ اقتصادی که با عنوان هدفمند کردن یارانه‌ها انجام شد ضمن اینکه امری واجب بود اما تمهیدات اولیه و ویژه برای آن در نظر گرفته نشد که از یک سو مردم تحت فشار قرار گرفتند و از سوی دیگر در حوزه سینما حمایت پس از حذف یارانه‌ها صورت نگرفت و سینما با حجم عظیمی از گرانی حامل‌های انرژی مواجه شد.»

موسوی افزود: «این درحالی است که قیمت‌بلیت‌های سینما به هیچ عنوان افزایش پیدا نکرد و همین مساله به ماهیت کلی سینما لطمه‌های جبران‌ناپذیری وارد کرد و سینما به‌عنوان صنعت متضرر معرفی شد و طبیعی است که اگر بخش خصوصی در جایی که سود نداشته باشد ورود پیدا نکند.»

همچنین تهیه‌کننده فیلم سینمایی «حوالی اتوبان» معتقد است عنوان کردن شرایط بد کاران برای استقبال

نوستالژی

پایان سینمای خاطره انگیز

منیزه حکمت

■ مدت‌ها از آن زمانی که سینماهایی مثل عصر جدید، فرهنگ، فلسطین، قدس، آفریقا، جمهوری و... پاتوق فرهنگی ما بودند، گذشته است. این روزها خود من برای فیلم دیدن اولین سینمایی که به ذهنم می‌رسد، پردیس آزادی است. دلیل عمده این انتخاب نزدیکی سینما آزادی به محل کارم است. این سینما از لحاظ دسترسی محلی، کیفیت صدا و تصویر، اولین انتخاب برای کسانی است که در مرکز شهر رفت و آمد دارند. در این شرایط شاید تنها سازمانی که به نفع سینمای ایران کار کرده و تعداد سالن‌ها را زیاد کرده است، مرکز «سینما شهر» است. در از رونق افتادن سینماها باید تغییر یافت فرهنگی را هم بستری بدانیم. ایران تنها کشوری است که خیابان پیاده‌روی ندارد. زمانی خیابان لاله‌زار آنقدر زشت نبود، از هر مغازه‌اش سیم و کابل بیرون نمی‌ریخت و همین خیابان پیاده‌روی بود. سر تاسر خیابان لاله‌زار را تماشاخانه‌ها و سینماها قرق کرده بودند و پاتوق جامعه مدرن شکل گرفت و چه فیلم‌ها که در سالن‌هایش دیده نشد. با توجه به تغییر رفتار اجتماعی ما و اینکه دیگر چیزی به نام تفریحات عمومی جزو دسته‌بندی‌ها محسوب نمی‌شود، اگر در این شرایط کسی دلش بخواهد فیلمی هم ببیند، به فکر پاتوق فرهنگی نیست، ترجیح می‌دهد از خانه‌اش در بیاید و در سالن سینما مستقر شود. حالا دیگر هر محله‌ای برای خودش سینما دارد. شهرک غرب سینمای خودش را دارد، رسالت سینمای خودش را دارد و پردیس‌ها هم با پارکینگ و مرکز خرید به شهرها آمده‌اند. زمانی تمام سینماها در خیابان ولیعصر مستقر بود. حالا شما در خیابان ولیعصر جایی برای پارک کردن ماشین نداری، درست در وسط طرح ترافیک چه کسی حال فکر کردن به پاتوق فرهنگی را دارد؟ تاسیس و راه‌اندازی مجتمع‌های چندساله در دو، سه سال گذشته، بالاخره طلسم ساختنشدن سالن سینما در دهه‌های اخیر را شکست و رونقی به اقتصاد سینمای ایران داد، اما بلاکلیفی انبوهی از سالن‌های قدیمی که تعطیل یا نیمه‌تعطیل مانده‌اند، همچنان آزاردهنده است.

این سالن‌های بلاکلیف که هرکدام در گوشه‌ای از شهر به حال خود رها شده‌اند، برای آنها که روزگاری در آنها فیلم دیدند، خاطراتیگر و برای رهگذرانی که از سوابق‌شان بی‌خبرند، ساختمان‌هایی متروک و دلگیرند که بی‌دلیل فضایی را در شهر اشغال کرده‌اند و نفعی به کسی نمی‌رسانند

وجود برخی قوانین دست‌وپاگیر موجود که از تغییر کاربری این سالن‌ها جلوگیری می‌کند، به سود هیچ‌کس نیست، چراکه در عمل موجب رونق این سینماها نشده و بخشی از فضای شهری را هم هدر داده است.

اما باز هم معتقدم گرچه نباید نقش سینما شهر را نادیده گرفت. الان سالن سینما شکوفه، یکی از بهترین سالن‌های سینماست و البته سینما جمهوری که در آتش سوخت برای خودش باز هم برویایی برهم زده بود و نمی‌شد آن را یک مرکز فرهنگی تبدیل کرد. موقعیت مکانی سینماها نقش عمده‌ای در این ماجرا دارد. حالا اماکن جابه‌جا شده‌اند، تعریف‌بافت تفریحی تغییر کرده. هرچند ما الان تولید خوبی نداریم و سینما جوابگوی مخاطب نیست و تفریح مردم از کنار یکدیگر به خانه‌ها رفته، اما نباید بد سینماشناسی را در همین تعداد محدود هم نادیده گرفت. ما تعریفی اجتماعی داریم که مختص ایران است و مال هیچ کجای دنیا نیست. این منطقه لاله‌زار مسکونی و منطقه‌ای سینمارو بود اما این روزها به بازار تبدیل شده است. وقتی بافت شهری تغییر می‌کند به‌طور طبیعی این اتفاق می‌افتد.

ما هرچند وقت یکبار خبر از تعطیلی سینمایی می‌شنویم. سینماهایی که صاحبان آنها معتقدند تنها در شرایطی تصمیم به انحلال، تخریب یا تغییر کاربری‌شان می‌گیرند که دیگر توجیه اقتصادی ندارند و در شرایطی هستند که تعطیلی‌شان بهتر از فعال بودن‌شان است. این روزها تعداد سینماهایی که فعال به زحمت به عدد ۵۰ می‌رسد و گسترده‌گی آنها در سطح شهر مثل گذشته نیست. گذشته از این مورد این روزها مردم تنها برای تماشای فیلم به سینماها نمی‌روند، پردیس سینمایی بعد از پیدایش خود کارکرد تازه‌ای از سینما و مجموعه سینمایی ارایه داند که تا به حال در ایران ارایه نشده بود.

پیشنهاد

نمایش تک‌سانس فیلم عباس کیارستمی در سینما آزادی
■ «شیرین» از صبح چهارشنبه در سینمای ایران اکران می‌شود. بعد از مدت‌ها فیلمی از عباس کیارستمی که بسیاری از او را یکی از سردمداران سینمای هنری ایران قلمداد می‌کنند در داخل کشور اکران خواهد شد. «شیرین» عنوان یکی از فیلم‌های اخیر کیارستمی است که بناسبت به صورت تک‌سانس از چهارشنبه در پردیس سینما آزادی روی پرده رود.